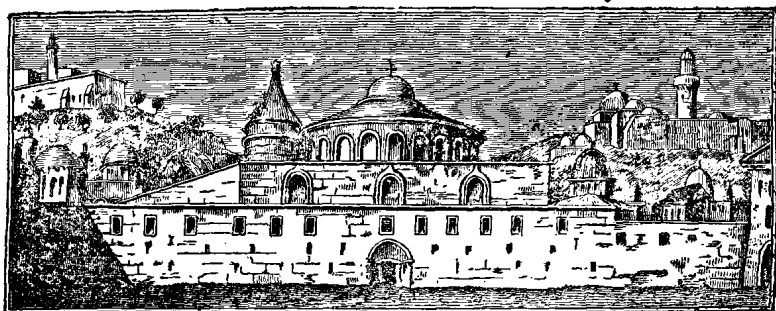

Մ Ի Յ Ն

ՉՈՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 4.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԱՊՐԷ 30
1869.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ր Դ Ա Յ Ի Ն Կ Ր Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն (*)

Լ:

ՀԵՏԵՒՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԸՆԹԱՅ ԳՐԱԽՈՆԵՐՈՒՆ ԱՆՔ ԽՁ
սածնեբնէն կը հետեւի, որ քրիստոնէա-
կան դաստիարակութիւնը հասարա-
կոց վարքը կը կենդանագործէ, քաղա-
քական և ընկերական կեանքը կը բար-
ւոյրէ, ազգայնութիւնը կը վերահաստատէ
և զարմանալի կերպով ժողովուրդը կ'ա-
ռաջնորդէ մտաւոր զարգացման: Կը
հետեւի նմանապէս, որ քրիստոնէա-
կան դաստիարակութեան եռանդը կը
բազմապատկէ և կը կանոնաւորէ դըպ-
րոցները, կը քաղցրացնէ ուսուցիչնե-
րու և ուսանողներու աշխատանքը, և ի

մանկութենէ կ'ազաւորէ մարդը իր մեծ
նպատակին գիմելու: յաղովրդի ա-
մենամեծ կարօտութիւնը լցուցանե-
լու համար հարկ է ուրեմն քրիստոնէա-
կան դաստիարակութեան վրայ մեծ մը-
տադրութիւն դարձնել: Իրաւ է որ պա-
կաս են հօր բազուկներ այս բարոյա-
կան մշակութեան համար. իրաւ է
որ Խաչի ճշմարիտ աշակերտները սա-
կաւաթիւ են. բայց այս եւս խոստո-
վանքն է, որ սակաւաթիւ ճշմարիտ
քրիստոնեայքը աւելի շատ բան կ'ա-
րող են առնել, քան թէ թերահաւատ
ներու ահագին բազմութիւնը: Վա-
սըն ղը, մի հատ ճշմարիտ քրիստոնե-
այն մի կատարեալ Զատագովութիւն
(Apologie) է քրիստոնէութեան, վասն զի

(*) Ըարանակութիւնը տես թիւ 5.

Ճշմարիտ քրիստոնէի լոյսը շատ մարդիկ կարէ լուսաւորել : Եւրո լ'էտաւ բանի լոյսը փայլի հիմնուած դպրոցներուն մէջ , ուսանողաց և ուսուցչաց վարուց և բարուց մէջ , շարագրուածոց և մատենագարանաց մէջ , իսկոյն քրիստոնէական դաստիարակութիւնն կը ծանաջուի ժողովուրդին մէջ իր քաղցր պտուղներով փարիսականութիւնը կը վերանայ և ճշմարտութիւնը կը յաղթանակէ :

Եւսթինիոսի գլուխներուն մէջ քրիստոնէական դաստիարակութեան կարևորութիւնն պարզելով ասացինք , որ այն դաստիարակութիւն անհրաժեշտ պարտաւորութիւն է ամեն անհատի համար , հետևապէս բաւական չեն միայն մասնաւոր դպրոցները , այլ իւրաքանչիւր գերդաստան պէտք է որ իսկապէս քրիստոնէական դաստիարակութեան դպրոց լինի : Այսինքն , գերդաստանի մէջ է ընկերական կենաց երջանկութեան կամ ապերձակութեան հիմքը , ընտանեկան յարկէն է որ կ'օրհնուի կամ կ'անիծուի , կը փառաւորուի կամ կը նախատուի քաղաքական կառավարութիւնը և ուր ընտանեկան կեանքը բարեկարգ չէ , բռնաւ չըկայ այն տեղ քաղաքական բարեկարգութիւն : Եւրո գերդաստանը անդաստիարակ է , դպրոցներու տառապանքը բազմապատիկ է . վասն զի մանկան դպրոցէն ստացած բարոյական դրամագլուխը գերդաստանի մէջ կը վատնուի : Ատաճեցէք միանգամ , թէ ինչ դժբաղդութիւն է՝ մի ձեռքով ստանալ , միւսով կորուսանել , դպրոցէն քաղել , գերդաստանի մէջ ջրուել :

Իայց ո՞վ չըգիտէ , որ անդաստիարակ ժողովրդի մէջ բոլոր դպրոցներն այս անպտուղութե մէջ կը տարուբերին : Աւրեմն հարկ է դաստիարակել ոչ մի-

այն մանուկները , այլ գերդաստանի հոգրերը , չափահասները , ազգը . և այս մեծ ջանքն է , որ կարող է մեծ արդասիք յառաջ բերել , և միայն քրիստոնէութիւնն է որ կը պատուիրէ բնաւորութիւնները ազնուացնել , չափահասներու մէջ նոր սովորութիւններ ըստեղծել և դէպի մանկութիւն հրաւիրել այն մարդիկը , որոնք արդէն ծերացած են : Վրիստոնէութիւնն է միայն , որ օրինական լիկոգիմոսներուն վերստին ծնունդ կը պատուիրէ : Այն քրիստոնէութեամբ է , որ մարդիկ երկրորդ ծննդեամբ կը ծաղկին , ինչպէս այն ծառերը , որ աշնան ժամանակ գարնան ծիծաղկոտ յատկութիւններ կը փայլեցնեն : Վրիստոնէութիւնն է միայն , որ կը վերածէ հոգին դէպի իւր օրորոցը , կրկնել կուտայ կեանքը և վերստին կրկնի եղանակաց շրջանառութիւն երկրորդ մանկութենէ երկրորդ երիտասարդութեան կը բերէ : Այս գլուխներուն , որ սուրբ Վրքի մէջ է , միայն սուրբ Վրքով կարող ենք գործադրել : Սուրբ գիրքը և իւր պատուէրները կը դաստիարակեն այն հասակն անգամ , որուն համար գոչցես անհրճարին է ուրիշ դաստիարակութիւն : Սուրբ Վրքով միայն ազգի բազմութիւնը կարող է հասնիլ բարձր , հաստատ և կենդանի բարոյականութեան : Եւ կարող ենք համոզուիլ որ ժողովրդի մէջ բիւրապատիկ աւելի կրօնական դիւրագրաստութիւն (Susceptibilité) կայ , որուն աշխարհային մարդիկները վարժած չեն հաւատալու : Շատ անգամ փորձուած է , որ քրիստոնէական արթուն հովիւները միանգամ զարթուցանելով ժողովրդի մէջ Ս. Գրոց ուսման եռանդը , տեսեր են , որ ժողովրդի մէջ արծարծուեր է միանշանք քաղց և ծարաւ արդարութեան համար : Աստուածաշնչի այս փրկարար ազդեցութիւնը զգալով

մըջափ ցաւ է մեղ համար, որ կը տեսնենք մեր աչքով, որ մեր մանուկները, այն բանական և անմահ արարածները քրիստոնէական դաստիարակութենէ զուրկ կ'աճին մոլութեան, չտրագործութեան և վայրենիութեան համար, կ'աճին կը զօրանան ֆիզիքայէտաւանց բարոյապէս զօրանալու, և այսպէս հասարակութեւ որդեր կը պատրաստուին Սենք քրիստոնէայ ենք, և այս բաներու վրայ խիստ ուշի ու շուրջ պարտինք խորհիլ Պարտինք Սահակայ և Սեսրոպայ ժաւանակները մեր միտքը բերելնոցա թուղան անմահ աւանդ Ս. Վիրքը տպագրել բաղմամբ օրինակներ և քրիստոնէական դաստիարակութիւնը հիմն դնել մեր Ղգգի վերականգնութեանը յառաջադիմութեանը և երկրաւոր ու երկնաւոր երջանկութեանը: Պէտք չէ յուսահատիլնք և ոչ մի արգելքէ, պարտինք աշխատիլ, որ զօրանանք, վասն զի յետուան անաշխատ ազգերուն և անհատներուն զօրութի չտար Վաղվիայի նշանաւոր զօրական մի տասն է թէ՛ Նահապետի գաղղիներէն բառ չէ. որչափ աւելի երաւամբ քրիստոնէայք պարտին ասել որ անհապաք քրիստոնէական բառ չէ, Սրչափ աւելի պարտական է ասել մեր Ղգգը, որ Նահապետ քրիստոնէական բառ չէ, վասն զի իւր 19 դարեան քրիստոնէութեան մէջ անթիւ անհապաք ներ տեսած է հապաքող կամ քրիստոնէութեան շնորհիւ: Սի կորող էր գուշակել երբեք, թէ չայոց Ղգգը կարող էր դիմանալ այնքան բռնութեանց և հալածանաց կարկուտներուն, զորս դաբերը տեղացին իր վրայ. սակայն դիմացաւ իր միակ քրիստոնէութեան շնորհիւ, եւ այսօր իբրեւ պատմական սքանչելի երեւոյթ մի կ'ապրի տակաւին ազգաց մէջ: Կամիմք ասել, որ քրիստոնէութիւնը պահպանած է եւ կարէ պահպանել և զօրայնել մեր Ղգ

գը, և թէ ջանանք դաստիարակել քրմեզ քրիստոնէութեան մէջ, ճշմարիտ և կենդանացուցիչ քրիստոնէութեան, և ոչ թէ փառիսականութեան կամ տգիտական խղճութեան: Տպագրութիւնը տակաւին չը գտնուած՝ մեր անմահ Վախիքը Սուրբ Վրոյ ձեռագիր օրինակներով ճոխացուցած էին մեր հայրենիքը, որոց բաղմամբ մնացորդները տակաւին կը տեսնուին շատ տեղ, որչափ պարտաւոր ենք մենք ուրեւմրն դիւրահաս առնել ամենուն Սուրբ Վիրքը, մինչդեռ տպագրութիւն ունինք և տպարան:

Վերադառնալով մեր խօսքը կը կրկնենք մի անգամ ևս, որ եթէ քրիստոնէական դաստիարակութիւն հիմն լինի մեր գրգռոցներուն, խիստ արագ արագ կը ծաւալի մեր մէջ ժողովրդային կրթութիւնը: Սո վսեմ կէտը կը նշանաւ կենք հրապարակաւ և ազգային կրթութեան փափաքողներուն կը թուղունք խորհիլ և արդիւնաւորել մեր կողմէն այս միայն աւելցնելով, իբրեւ բուն հետեւութիւն մեր գրուածոց թէ՛ դաստիարակութիւնը կարեւոր է թագաւորին իւր գահին վրայ և գործաւորին իւր աշխատանաց մէջ. կարեւոր է կանանց, վասն զի նոցա ձեռքն է մանկանց ապագան. կարեւոր է ժողովրդին, վասն զի հայրենաց բաղդը ժողովրդի դաստիարակութեն կախուած է. կարեւոր է բովանդակ աշխարհին, վասն զի դաստիարակութեան մէջ է մարդկային Ղգգի երջանկութիւնը. վասն զի դաստիարակութեան մէջ ծածկուած է մարդկային սեռի բարօրութեան և կատարելագործութեան մեծ խորհուրդը:

Օ.

ՈՒՍՈՒՑՅԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Սետեւական գործի կամ վար

ժապետանոցի կարեւորութիւնը զգալի եղած է մեր Վլադիմիր մէջ : Տաճկաւ տանի լուսահոգի Ստոյնայի խորհրդայն 1865 ին հրատարակած Տեղեկագրոյն մէջ այս խօսքերը կը կարդանք . « Երկրորդական վարժարանները իրենց համար դասատուներու պէտք ունին, այս դասատուներն ալ պատրաստուելու համար՝ Եւրոպայոյն վարժապետանոցի մը, բարձրագոյն վարժապետանոց մ'ալ դարձեալ բարձրագոյն ուսմանց վարժապետներու ոչ թէ՛ » (որինաւոր վարժապետներու թիւը աճեցնելու համար պէտք է որ Վլադիմիր ունենայ վարժապետանոցներ, բայց ունեցած վարժապետները շահելու միջոցներ ալ պէտք են) : Մանորինակ առաջարկու թիւն մի եւս կը կարդանք 1867 ին Ռուսաստանի մէջ հրատարակուած Վլադիմիր իրաւական անուամբ տեսարակին մէջ . « Բայց մեզ առաւել հարկաւոր է բարեկարգել մեր ազգային ուսումնաբանների կառավարութիւնը այն հիմքերի եւ հաստատանների վրայ, որ կառուցել է մեր ժամանակի դաստիարակութեան գիտութիւնը, և կազմել վարժապետական դպրոցներ, բարեկարգել մի և նոյն ժամանակ հասարակ դպրոցները, բայց այնպէս որպէս կարգադրած և բարեկարգած են Վերմանիայի, Հելլենցիայի, Իտալիայի, Գերմանիայի, Նիւթիայի և Գրանսայի դպրոցները, Եւս անհրաժեշտ հարկաւորութիւնը դարձան անող և վարժապետական դպրոցներ կանոնաւոր կերպով հիմնող կաթողիկոսը, Ս. Սեբաստիանի հետ կը յիշուի ազգային երախտագէտ յիշգրտութեան եւ ազգային պատմութեան մէջ » :

Եւս երկու գրաւոր առաջարկութեան զատ մենք կարդացած ենք ուրիշ առաջարկութիւններ եւս և ներկայ եղած ենք զանազան խորհուրդ-

ներու վարժապետական դպրոցներու կարեւորութեան մասին, բայց այն երկու առաջարկութեանց յիշեցընելն եւս բաւական են ցոյց տալու, որ թէ՛ Տաճկաստանի և թէ՛ Ռուսաստանի ազգայինք զգացած են տրդէն ուսուցչական դպրոցներու կարեւորութիւնը, այսու տարբերութիւն միայն, որ Տաճկաստանի ուսումնական խորհուրդը կը յուսայ՝ Տերութեան ձեռքով պատանիներ ուղարկել ի Փարիզ և ուր կազմել ազգային վարժապետանոց . իսկ Ռուսաստանի հայը կաթողիկոսէն կը յուսայ, բայց մենք ուղղակի Վլադիմիր պարտաւոր կը համարենք այս մեծ գործոյն վրայ խորհելու և արդիւնաւորելու : Ուղղակի Վլադիմիրաւոր կը համարենք, վասն զի հաստատ համոզուած ենք որ Վլադիմիր իր զօրութեան և աշխատանքէն կարէ յուսալ յառաջագիծութիւն և վերակենդանութիւն, և ոչ թողաւ : Վասն զի ժողովուրդն է որ Տերութիւնը կը կազմէ, և Վլադիմիր կաթողիկոսութիւն տեսապէս և ընդհանուր Վլադիմիր դէմք մեր ներկայ առաջարկութիւնը :

Չենք ուզեր երկար փաստերով հաստատել թէ մեր Վլադիմիր մէջ վարժարաններ աւելի կան, քան թէ վարժապետներ : Չենք ուզեր երկարորէն ապացուցանել թէ՛ ուսուցչական թիւնը սչ իր վեմընշանակութիւնն ունի մեր Վլադիմիր մէջ և ոչ իւր արժանաւորներ կոչացուցիչները : Չենք ուզեր, վերջապէս, այս մասերուն վրայ երկար խօսիլ, վասն զի աչք ունեցողները արդէն կարող են տեսնել : Եւս միայն համառօտիւ ուսուցչական պաշտօնի վեմութիւնը առաջ բերելով ընթերցողաց կը թողունք իմաստասիրել, թէ ինչ խոր անդունդ կայ դաստիարակութեան պաշտօնի և մեր ազգային ներկայ դաստիարակաց մէջ, չը հաշուե-

լով քանի մի հազուադիւս բացառու-
թիւնները :

Սի գերմանացի նշանաւոր մանկա-
վարժ (pédagogue) կ'ստէ թէ. «Ստուգչին
հարկէ ունենալ գերմանացու ուսու-
ցութիւնը, ի էսինգի օրամտութիւնը,
կէպէքի գգացմունքը, Պետտարցիի ե.
ուանդը, Տէրիի պարզութիւնը, Օյլը
մանի պերճախօսութիւնը, ի էյքնիցի
գիտութիւնը, Սկրատի իմաստու-
թիւնը և Վրիստոսի սէրը 7 : ի էսինգ,
ի էյքնից, Սկրատ և այլքայնպիսի մար-
դիկ են, որ մարդկային ազգի մտաւոր
եւ քարայկան զարգացման պատմու-
թեան մէջ համաշխարհական համբա-
ւոտացած են, իսկ Վրիստոս՝ Մտուած
է : Ուրեմն թէ ինչքան մեծ պաշտօն
է ուսուցչական պաշտօնը, այս տե-
ղէն խիստ դիւրին է մակարեթել : Ու-
սուցիչը պարտական է իւր ժամանա-
կակից յառաջադիմութեանը առաջ
նորդ լինիլ, որ առանց ժամանակի
ընդհանուր հոգին իմանալու՝ անհնա-
րին է : Ուսուցիչը պարտական է ման-
կութիւնը առաջնորդել ի բարին, ի
կատարեալն եւ ի ճշմարտն, որ ա-
ռանց բարի, կատարեալ և ճշմարտու-
սէր լինելու՝ անհնարին է : Ուսուցի-
չը պարտական է դաստիարակութեան
գիւրքին եղանակաւ կատարել իւր պաշ-
տօնը, որ առանց դաստիարակութեան
վրայ գրուած ընտիր խորհուրդներուն
ծանօթ լինելու՝ անհնարին է : Ուսու-
ցիչը պարտական է ի նկատման ունե-
նալ երկրի և ազգի ամեն հանգամանք-
ները և մանկանց իւրաքանչիւր բնա-
ւորութիւնը, որ առանց խորին հիմ-
տութեան և աշտուրջ մտադրութեան՝
անհնարին է : Սերժապէս, ուսուցիչը
պարտաւոր է նախ առնել և ապա ու-
սուցանել : Եւանց այս պայմաններուն
ուսուցչութիւնը մի լոկ հնչիւն է, որ
նշանակութիւն չունի : Դաստիարա-

կութեան պատմութիւնը կ'ստուգա-
նէ մեղ, որ մինչեւ ցայսօր շատ կա-
նոններ գրուած են, շատ եղանակներ
հնարուած են և շատ յորդորներ խօ-
սուած են, բայց միանգամայն խոստո-
վանուած է միշտ որ ամենէն մեծ կա-
նոնը եւ եղանակը՝ ուսուցչի անձնա-
ւորութիւնն է : Իթէ ուսուցչի անձ-
նաւորութիւնը մեռած է դաստիարա-
կութեան նկատմամբ, մեռած է հե-
տեւապէս ամենայն ինչ : Մտածեցէք
միանգամ, որ ուսուցչի խնամողը
յանձնուածը ոչխարի հօտ չէ եւ ոչ
այծերու երամակ, այլ հոգիներ, ո-
րոց զարգացման և ուղղութեան ա-
ռաջնորդ պարտ է լինիլ ուսուցիչը :

Մտածեցէք միանգամ, թէ ինչ
մեծ պաշտօն է այս, և մի կարեկից աղ-
նարկ ձգեցէք մեր ազգային ուսուցիչ-
ներու անձնական արժանաւորութեան
և կացութեան վրայ, և այնուհետեւ
կարողէք հասկանալ թէ ինչ վիճակի
մէջ է մեր ազգային կրթութիւնը :
Մինչդեռ Ղզգի մէջ գտնուած ամե-
նէն հանձարաւոր, ամենէն առաքինի,
ամենէն լուսաւոր ու մեծ անհասնե-
րը պէտք է որ լինէին ազգային կրթ-
թութեան առաջնորդները, ընդհա-
կառակն նոյն վեւմ պաշտօնը մեծ մա-
սամբ ամենուտկար անձանց ապա-
տան եղած է : Սչ Ղզգը տակաւին գը-
նահատած է օրինաւոր ուսուցչի աղ-
ժանաւորութիւնը եւ արդարապէս
վարձատրած, և ոչ ուսուցիչները մը-
տաբերած են թէ՛ ինչ մեծ պաշտօն է
իրենց պաշտօնը, Ղզգի կողմէն անբա-
ջալերութիւնը և ուսուցչաց կողմէն
յուսահատութիւնն ու անտարբերու-
թիւնը այնքան նուաւտացուցած են
գաստիարակութեան վեւմութիւնը,
որ գոցցես անարգ պաշտօններու կար-
գը գասուած է : Մեն որ անխորա-
բար կը կոչուի կամ կը մղուի այն պո-
-

տօնը վարելու, որուն վրայ գուցէ երկու ժամ արթուն խղճմանօք խոր հած չէ: Ս'ի ամենամեծ սխալմունքէ կարծել՝ թէ ամեն կարգացող, ամեն գրագէտ եւ նա եւ ամեն գիտնական կարող է ուսուցանել կրթել և դաս տխարակել, վասն զի դաստիարակութիւնն ինքնին մի առանձին գիտութիւն է, որուն ամեն մարդ ընդունակ չէ, որուն համար խիստ մեծ ջանք և պատրաստութիւն հարկաւոր է: Վննա մեծ սխալմունք է կարծել թէ մեր դպրոցները կարող են յառաջդիմել այն ուսուցիչներու ձեռքով, որոց մեծ մասը դաստիարակութեան այլ բէնն անգամ ուսած չեն:

Ըրդ՝ այս մեծ սխալմունքը ուղղելու համար անհրաժեշտ հարկաւոր է գոնէ առ այժմ երկու վարժապետական դպրոցի հիմն դնել մէկը Կ. Պօլսոյ մէջ և միւսը Թիֆլիզի: Հարկաւոր է ամենայն ինամով այն դպրոցներու համար ուսուցչականներ ընտրել, որոնք յայտնի են իրենց դաստիարակական հմուտութեամբ եւ առաքինութիւն: Հարկաւոր է երկրորդական դպրոցներու ուսմունքները և գիտութիւնները աւարտած աշակերտներէն ամենէն ու չիմները, ընդունակները եւ օրինակելի վարք ու բարք ունեցողները ընտրել, վարժապետական դպրոցը ընդունիլ և ուսուցչութեան պատրաստել: Այս գեղեցիկ սկզբնաւորութենէն կախուած է մեր ազգային յառաջդիմութեան հաստատուն սկզբնաւորութիւնը, և այս մասին ազգային ամեն անհատպարտական է չըննայել իւր յետին ընդունն անգամ: Հարկաւոր են մեզ վարժապետական դպրոցներ, վասն զի Վաքը վարժապետներ չունի, վասն զի վարժապետաց պակասութենէն է պիտաւորապէս, որ դպրոցները ակնկալեալ արդիւնքը չեն մատակարարեր:

Երկրորդ Վաքին: Եւ, ըստ մեզ, ամենեւին դժուարին չէ վարժապետական դպրոցի սկզբնաւորութիւնը, վասն զի եթէ միայն արգոյ ֆանտստանի շնորհիւ սակաւ ժամանակի մէջ կարող է Վաքական վարժարանը գոյաւնալ, միթէ դժուարին է ամբողջ Վաքի համար գոնէ երկու վարժապետական դպրոց հիմնաւորել, մէկը Ռուսաստանի մէջ և միւսը Տաճկաստանի: Վննելին դժուարին չէ, եթէ աղբայնոց մոքերը, որոնք և կամքերը միանան այս շահաւէտ գործոյն արդիւնաւորութեան մասին: Ետուած և բնութիւն կը հրաւիրեն զմեզ մշակել, շինել, օտեղծել, յաղթել եւ կաթով, կրակով, հանձարով, բազուկներով և կը հրաւիրեն առհասարակ ամեն մարդ առանց բույսառութեան փական որոյ և մենք ուսուցչական դպրոցաց հիմնադրութեան կարեւորութիւնը կ'առաջարկենք ամեն Հայոց որ ազգային յառաջդիմութեան վրայ խորհելու միտք ունի և ապագայ սերունդի երջանկութիւնը զգալու սիրտ:

Այսպիսի առ այժմ, բայց եթէ հարկը պահանջէ ամենայն սիրով կը խնդանանք ուրիշ անգամ ուսուցչական դպրոցի տնօրինական պաշտամանց և դասական առարկայից եւ վարչական կանոնաց վրայ ընդարձակօրէն խօսիլ: Ըստ չափու մեր կարողութեան:

Այս հետեւեալ գրութեանը կ'աւելցանք զայն զորով ամենաւաղ թախանանք:

Ինքնակրթական ժողով ինչ ոչ նրադասակալի իրաւունք, յանգրդանէ ի մեր խորհմանեալ Բաբառ:

Կարողութիւնք մտաց և հնգեքին զգայարանք յետ բազմիցս ի զուր գանգատելոյ ի ծածուկ զընկալարու: